

CSUKÁS ISTVÁN

ITT A KEZEM, NEM DISZNÓLÁB!

- az októberi forduló folytatása

Ruha teszi az embert?

Ahogy ültem a téren, kíváncsian figyeltem, hogyan is öltözködünk. Ugyanis az a buta és avas mondás járt a fejemben, hogy a ruha teszi az embert. Bosszantott a mondás ostobasága, hiszen mindnyájan tudjuk: az ember értékét egyszerűen nem határozhatja meg, hogy milyen ruhában jár! Nézzük csak, milyen ruhában járunk. Nyár van, a férfiak és fiúk nadrágban, ingben vannak, a nők és a lányok könnyű nyári ruhában, esetleg fehér nadrágban vagy színesben, vagyis ebből az égvilágon semmi mást nem lehet megállapítani, mint hogy nyár van. Meg legföljebb azt, hogy délelőtt, vagyis nem este. Meg még azt, hogy a téren, az utcán vagyunk, nem a strandon vagy az operában.

Ahogy így ezeket a roppant bölcs és éles szemre valló megállapításokat soroltam, egy gondolat mégis nyiladozni kezdett a fejemben az öltözködésről. Nem az, hogy tisztán és rendesen öltözködjünk, mert az természetes. Nem is az, hogy az évszaknak megfelelő ruhában járjunk. Minden épeszű ember télen hordja a bakancsot és a kucsmát, nem pedig kánikulában! Még csak nem is az, hogy aki jelmezbállal téveszti össze az utcát, és mondjuk nagypapa vagy nagymama feltűnő kalapjában, legyezővel a kezében vagy huszármentével a vállán siet a boltba tíz deka tepertőért – az ne csodálkozzon, ha kinevetik.

Nem, nem, a fentebb említett gondolat egészen más volt! Arra gondoltam, hogy milyen összefüggés van a hiúság és az öltözködés között. Azt is mindenki tudja, hogy van összefüggés. A hiú ember, ugye, az öltözködésben is hiú! Cifrábban, feltűnőbben, célszerűtlen-nebbül öltözködik, vagyis mindenféle masnit, díszszembkendőt, nyakkendőtűt és a csuda tudja még, milyen felesleges holmikat aggat magára. Pedig ilyesmitől aligha lehet szebb valaki! Kíváncsi voltam rá, hogy vajon a gyerekekben is kifejlődött-e a hiúság.

Most már ezzel a kíváncsisággal figyeltem a gyerekek ruháját, szigorúan és hosszan, majd megkönnyebbülten elmosolyodtam. Mert mit láttam? Láttam egy csomó egészségesen sebhelyes térdet, célszerűen a focizáshoz, futkosáshoz kitaposott, idomított cipőt s tor-názáshoz, csúszkáláshoz hozzáadett nadrágot. A lányok se cifrázkodtak, a karikára, labdára, ugrókötéltre összpontosították a figyelmüket. Örömmel tapasztaltam, hogy a cifrálkodó hiúságnak minden fajtája kiveszett a gyerekekből.

Hogyan? Hogy ezzel félrenevelem az ifjúságot? Hogy rendetlenségre biztatom? Öltözködjünk „ahogy esik, úgy puffan” módra?

Nem, én a túlöltözködés, a senkinek se jó cifrálkodási hajlam ellen beszélek. Mert teljes meggyőződéssel állítom, hogy nem a ruha teszi az embert. De nem ám!

Vagyis nincs semmiféle szabály, tilalom, javaslat az öltözködésben? De van. Legyen a ruha tiszta, rendes, az évszaknak megfelelő! Ne kis hercegeknek és grófkisasszonyoknak öltözzünk, mert nem vagyunk sem hercegek, sem grófkisasszonyok.

De milyen ruhában menjünk színházba, hangversenyre, klubdélutánra? Rendes, csinos, tiszta ruhában! No és az alkalomra való tekintettel alaposabban megmosdunk és megfésülködünk. Megtiszteľjük ezzel egymást és a művészeket. Túľöltözködni ilyenkor sem kell. Nem a ruhánkat visszük mutogatni a színházba, hanem kíváncsi elménket és szívűnket!

Nyilvános helyen, szabad ég alatt

Na, az előbb jól kimennydörögtem magamat! De erősen bízom benne, hogy minden olyan ifjú barátom egyetért velem, aki a szabad, önérzetes, vidám viselkedést szereti, s nem a képmutatást!

Mert ne higgyétek egy percig se, hogy az illemszabályok csupa unalmas dologra kényszerítenek! Mindjárt be is bizonyítom, hogy nem így van.

Közben megérkezett Jóska a térre. Vidáman üdvözöltük egymást, majd szokása szerint lehuppant a padra.

– Hol tartasz? – érdeklődött udvariasan.

– Az öltözködésről gondolkoztam az előbb.

– És most min gondolkozol?

– Hogy hogyan kell viselkedni azokon a helyeken, ahol az ember általában jól szokta érezni magát. Mint például a moziban, a klubban, a sätortáborban.

– Még ott is viselkedni kell?

– Természetesen!

– De hát oda szórakozni járunk meg pihenni!

– Szórakozás közben is meg kell tartani egy-két játékszabályt! Ne felejtsd, hogy az illem az egymással való érintkezés tudománya! Márpedig ezeken a helyeken elég sokan szoktak lenni.

– Az igaz. De azért kíváncsi vagyok, hogy a moziban mit kell csinálnom!

– Beszéljűnk inkább arról, hogy mit nem illik csinálnod. Először is nem illik elkésni! Nem azért, mert lemaradsz a híradóról. Hanem mert a későn jövő zavarja a többieket, amíg bemászik a helyére, a sor közepére. Ez már szinte természeti törvény, hogy a későn jövőnek mindig középre szól a jegye!

– Jó. Tegyük fel, hogy elkésem. Akkor mit csináljak? Nem állhatok az ajtó mellett! Megvettem a jegyet!

– Akkor udvariasan kérj elnézést, és köszönd meg, ha felállnak a többiek. És még egy! Lehetőleg az arcodat mutasd feléjűk, míg befelé igyekszel a sorban, ne a hátsó feledet.

– Értem. És mit nem illik még csinálnom?

– Hangoskodni, másokat zavarni, zacskót zörgetni, előre elkiabálni a poént, ha már esetleg láttad a filmet. Nem illik még elfoglalni a teljes karfát, az nemcsak a tied! Ezeket könnyű belátni, arra kell csak gondolni, hogy téged is zavarna, ha mások csinálnák.

– És izgulni sem szabad?

– Dehogynem! Az ember nem unatkozni jár a moziba! Csak halkan izgulj.

– Akkor jó! Már megijedtem, hogy a sok szabálytól nem lesz időm a filmet nézni!

– Ha senki se zavarja az előadást, akkor lehet igazán figyelni. És még egy. Ha véletlenül elszakad a film, nem biztos, hogy a füttykoncerttől hamarabb összeragad. Valószínű, hogy lassabban ragad! Esetleg a gépészt idegesíti a füttyülés. Nagyjából ugyanúgy kell viselkedni a színházban is, mint a moziban, annyi különbséggel, hogy ott tapsolni is lehet. Ha tetszik az előadás.

– És ha nem tetszik?

– Akkor nem tapsolsz. Udvariasan néma maradsz.

– És klubdélutánon?

Visszakérdeztem:

– Mit szoktatok csinálni klubdélutánon?

– Mindenfélét. Társasjátékot játszunk, meg beszélgetünk, meg zálogosdit játszunk.

– Fiúk, lányok?

– Igen. Kíváncsi vagyok, hogy milyen szabályokat kell megtartani a klubdélutánon!

Értettem Jóska ki nem mondott szavait is, azt ugyanis, hogy az ember fia klubdélutánon játszani és szórakozni szokott, vagyis felszabadultan, vidáman szokta érezni magát, viccelődik, tréfál.

– Azért a klubdélutánon is meg kell tartani egy-két szabályt! – feleltem. – Azokat a szabályokat, amelyeket megismertünk, és még egyet! Semmi olyat nem illik tenni, ami elrontja a hangulatot. Amitől elmegy a többiek kedve. Azt hiszem, ez a legfőbb szabály.

Jóska helyeslően bólogatott, majd elgondolkozva szólalt meg:

– Azt hiszem, a táborban könnyebb a helyzet.

– Miért?

– Mert ott fegyelem van.

– Kétségtelen – csatlakoztam Jóska okfejtéséhez. – De azért egy-két illemszabályt a táborigényekben is figyelembe kell venni.

– Például? – kérdezte udvariasan Jóska.

– A sátorozásnak lényege, hogy kint vagyunk a természetben, éppen ezért a természettel szemben is illedelmesen kell viselkedni!

– A természettel?

– Igen. A fával, a vízzel, a hegygel.

– Na, erre kíváncsi vagyok! – éledt fel Jóska. – Erre aztán igazán kíváncsi vagyok, hogyan legyen udvarias egy fával!

– Például nem töröd le az ágat, csak hogy közelebbről megnézd a levelét. Mi lenne, ha mindenki letörne egyet? Nem rázod ki a madarakat a fészkeikből. Nem véded a nevedet a fa törzsébe, hogy így örökítsd meg az emlékedet. Nem dobálsz kővel a termést. Nem gyújtasz hatalmas máglyát a tövében.

– És a vízzel?

– Nem piszkítod be, mert hátha más is fürödni akar benne. Nem lármázol a horgászok háta mögött, nem nyomsz a víz alá, nem spriccelsz le senkit, nem csúzlizol a sirályokra, nem fúrsz lyukat a gát oldalába.

– És a hegy?

– A hegy magas. Éppen ezért nem zúdítasz kőlavínát a völgybe. Nem irtod a növényzetet, nem firkálsz a hegyoldalra, nem vakarod le a turistajelzéseket, nem vadászol az erdei állatokra, úgylis gyorsabbak nálad! Ehelyett gyönyörködsz a fában, vízben, hegyoromban, teleszívod a tüdőd jó levegővel. És végtelenül sok izgalmas játékot játszatsz, anélkül hogy kárt okoznál, vagy zavarnál valakit. Van hely elég!

Jóska helyeselt, hogy igaz, hely van elég! És megígérte, hogy ezután udvarias lesz a természettel.

Jó étvágyat!

Jóska egy almát evett nagy élvezettel, s vajjas kenyeret harapott hozzá. Gyönyörködve figyeltem. Jóska félreérthette, mert lelassultak a mozdulatai, s zavartan abbahagyta az evést.

– Rosszul eszem?

– Nem, nem! – siettem elosztatni a félreértést. – Nem azért néztelek! Ellenkezőleg! Tetszik, hogy ilyen jó étvágyad van.

De Jóska megmakacsolta magát.

– Illik almát enni vajjas kenyérral?

– Persze, persze, erre nincs szabály!

– De úgy tudom, hogy van egy csomó szabály az evésről.

Mintha egy picit felsóhajtott volna.

– Van, van, de nem olyan nehezek! Edd nyugodtan az almát, én közben elsorolom az étkezés illemszabályait.

Szépen együnk! Jó étvággal, de nem habzsolva, mint a hörcsög. Ne tömjük tele a szánkat! Nem szürcsölünk, nem szuszogunk, nem csámcsogunk, szép nyugodtan eszünk, mindig akkora falatokat kapunk be, amekkorát csukott szájjal kényelmesen meg tudunk rágni és le tudunk nyelni. Így jobban esik az étel is, érezzük a finom ízeiket. Miért szalasztanánk el ezt az élvezetet?

Ha iszunk, előbb nyeljük le a falatot, töröljük meg a szánkat, hogy ne legyen zsíros a pohár. A poharat pedig fogjuk meg mind az öt ujjunkkal, s ne tartsuk el a kisujjunkt! Minek tartanánk el?

Általában tányérból szoktunk enni, a levest mély-, a többi lapostányérból. Használunk kanalat, kést, villát. A kanalat jobb kézbe fogjuk, úgy kanalazunk vele. A kanalat nem kapjuk be, nem azt akarjuk megenni! A hegyéről öntsük ügyesen a szánkba a levest. A tányérba úgy merítsük bele, hogy ne csörömpöljön a fenekén.

Késsel-villával a húst szoktuk enni. Jobb kézbe fogjuk a kést, balba a villát; egyiket se fogjuk marokra, mert úgy nehezebb vele enni. Elég hozzá a három ujjunk is. A késsel vágunk egy falatot a húsból, a villára toljuk, a villával a szánkba tesszük. Ilyen egyszerű az egész! Újra vágunk, újra eszünk. Előre ne vágjuk fel a húst, nem szokás. A kést pedig sose vegyük a szánkba, mert még elvágja. Apróra vagdalt húshoz, például pörköltökhöz, fásírhoz, halhoz, főzelékhez, tésztához elég a villa is. Együnk csak nyugodtan villával! Ilyenkor jobb kézbe fogjuk a villát. Legfeljebb egy kenyérdarabkával segítünk. A csirkecombot kézbe vehetjük, esetleg – ha zsíros – szalvétával fogjuk meg a végét. Kézzelel fogjuk meg a gyümölcsöt és a kenyeret, de amit megfogtunk, ki is kell venni! Kézzelel esszük a fánkot, a pogácsát, a szendvicset. A

kenyérszeletből is kézzel törünk le egy-egy darabot, és nem harapunk. Ha megettük a húst, villára szúrt kenyérdarabbal kitörölhetjük a tányért, kár lenne a finom saftért.

Ha csak villával eszünk, vagy kanalazunk, hol legyen a másik kezünk? Tartsuk azt is az asztalon, ne lógassuk le.

Az evőeszközökkel ne csörögjünk, ne játsszunk, ne hadonásszunk! Együnk velük!

Ha végeztünk az evéssel, a kést és a villát egymás mellé fektetve az üres tányérunkra tesszük vissza. Ezzel jelezzük, hogy befejeztük az étkezést. A használt evőeszközt nem tesszük az abroszra, mert bepiszkítja. Éppen így a csontot, magot, halszállkát is a tányér szélére tesszük. A villával, és nem a kezünkkel!

A tálból a levest merítőkanállal szedjük. A húsostálból villával és késsel vagy kanállal szedjük, két kézzel.

Mi van még? A szalvéta. A szalvétával a szánkat, a kezünket töröljük – mást nem!

Lám, nem is olyan nehéz szépen enni! A kés, villa, kanál használata nem boszorkányság! Gyorsan meg lehet tanulni. Egyszer megtanulja az ember, többet aztán nincs rá gondja.

Tapintat és egyéb lelki finomságok

– Nem szeretnék elvonni a fociástól. Nyugodtan menj el, ha arra van kedved – mondtam Jóskának, mert nem szeretem, ha a felnőttek kedvük ellenére hosszas beszélgetésre kényszerítik a gyerekeket.

– Még focizhatok egész nyáron! – legyintett nagylelkűen Jóska. – Most nagyobb kedvem van beszélgetni. Izgat ez az illemdolog. Tudod, mindig azt hittem, hogy csupa-csupa unalmas szabályból áll, hogy ne tedd ezt, ne tedd azt! Így van vele minden gyerek.

– És most már nem tartod olyan unalmasnak?

– Nem. Látom, hogy minden szabálynak van valami értelme. És amit megért az ember, azt szívesebben csinálja – nyilatkozta nagy bölcsen.

Mélyen egyetértettem vele. Hiszen pontosan ez az én célom is ezzel a könyvvel: bebizonyítani, hogy az illemszabályoknak értelmük van, és nem azért találták ki, hogy a gyerekeket bosszantsák velük, hanem azért, hogy zavartalan, kellemes és barátságos legyen az életünk.

Örömmel néztem Jóskára, mert úgy éreztem, hogy őszintén beszél. Ügyeltem is rá, hogy ne kényszerítsük egymást hazugságra. Jóska mintha kitalálta volna a gondolatomat, eltűnődve kérdezte:

– És mi van a hazugsággal? Hazudhatunk, mondjuk udvariasságból?

– Nem hazudhatunk. De...

– De?

– Örülök, hogy erre terelődött a szó. Mert nézd csak, eddig, hogy úgy mondjam, csupa kézzelfogható illemszabályról volt szó. Hogyan köszönjünk, hogyan öltözködjünk, hogyan együnk. De van az illemszabályoknak egy olyan csoportja, amelyet én tapintatnak és egyéb lelki finomságoknak neveznék. Ez a rész a legnehezebb. Úgy is mondhatnám, hogy ez az illem magasiskolája.

– Tapintat? – ízlelgette a szót Jóska. – Mit jelent?

– Nézzük csak! Ellentéte a tapintatlanság. Ami más szóval lehet még: gorombaság, durvaság, modortalanság. Mondjunk a tapintatra példát, mindjárt világosabb lesz. „Nagyon sajnálom, de nem tudom kölcsönadni a zseblámpámat!” Ha így tagadod meg a szívességet, nem sértesz vele. Nem úgy, mint ha ezt mondd: „Egy frászt adom oda a zseblámpámat, amilyen fakezű vagy, biztos elrontod, meg kiegészítetted a körtét, különben is irigy vagyok!” Vagy egy másik példa. Észreveszed, hogy az egyik gyerek nadrágja elszakadt. Ez előfordul. Hogyan közlöd vele tapintatosan? Intesz neki, s megsúgod, hogy csak ő hallja. Nem pedig úgy, hogy hangosan röhögve mutogatsz, s szétkiabálsz, hogy kilátszik a feneked! Érted?

– Igen. Vagyis nem szégyenítem meg.

– Pontosan!

– És milyen lelki finomság van még? – kérdezte Jóska.

– Vegyük például az ajándékozást. Milyen nagy öröm ajándékot kapni! És nagy öröm ajándékot adni is. Erősíti a barátságot. De ajándékozni is tapintatosan kell. Nem is hinné az ember, hogy rossz, tapintatlan ajándékozással vagy ajándékelfogadással sérteni is lehet.

– Az ajándékkal sérteni?

– Igen. Mondok egy példát. Egy nagy durvaságot. Valakinek valami szépséghibája van, mondjuk erősen szeplős az arca, és neve napjára szeplő elleni kenőcsöt ajándékozunk. Miért sértő ez? Mert a szeplőjére céloztunk az ajándékkal.

– És az elfogadással hogyan lehet sérteni?

– Úgy, hogy például fitymálsz, lekicsinyled. Hogy ilyen vacak, meg olyan ócska! Vagy ki se bontod a csomagolásából, vagy hanyag mozdulattal a sarokba dobod.

– És ha tréfából csinálom?

– A tréfa sok-sok öröm, vidámság forrása. De csak az a tréfa, amelyik ötletes, szellemes, nem túlzó, s nem okoz fájdalmat. Bizony, elég nehéz eltalálni a finom egyensúlyt. Hogy a tréfa vidám legyen, de meg ne bántsa a másikat.

– Másokkal akkor nem is tréfálhatunk?

– Dehogynem! De csak szellemesen és ötletesen.

– És azt honnan tudjam, hogy szellemes-e, amit kigondoltam?

– Biztosan az, ha a megtréfált maga is jót nevet a tréfán.

– És mi van a lányokkal? Állandóan azt hallja az ember, hogy legyél udvarias meg lovagias meg szolgálatkész! Velük nem lehet tréfálni?

– Hogyne lehetne! Mért hagynánk ki a lányokat a vidámságból? Egyébként jó, hogy erről beszélünk, mert róluk kevés szó esett. Azért nem beszélünk róluk külön, mert minden eddigi illemszabály rájuk is vonatkozik. Természetesen a lányok is pontosan úgy köszönnek, öltözködnek, esznek, táboroznak, játszanak, szórakoznak, mint a fiúk. Világos. Mégis van egy kis különbség. Csak egy kicsi, nem olyan nagy, hogy ezért egy más világba utasítanánk őket.

– És mi az a különbség?

– Nos, például a lányok általában nem olyan erősek, mint a fiúk. Ez így van, ez a rendje a dolgoknak, és ezzel sohasem szabad visszaélni. Mint ahogy általában nem szabad visszaélni az erőnkkel. Ellenkezőleg! Segíteni kell a gyengébbeket, udvariasan, tapintatosan. Ezért kell a lányokkal lovagiasan, szolgálatkészten viselkedni.

- Nem lesznek beképzelték tőle? Nem fogják azt hinni, hogy, hogy...
- Hogy legyeskedni akarsz vagy udvarolni? – siettem Jóska segítségére.
- Igen – mondta Jóska megkönnyebbülve.

– Nézd, az ember az ilyen szándékát egy csomó aprósággal jelzi, és sokszor, nem csak egyszer. Normális lány nem lesz beképzelt egy-két táskahordástól vagy köszönéstől. Azonkívül pedig minden dolog kölcsönös. Előfordulhat például, hogy neked tetszik egy lány, de te nem tetszel neki. Vagy te tetszel valakinek, de neked nem tetszik. Ilyenkor mi a teendő? Nem kell megsértődni. Nem kell gorombáskodni. Nem szabad bosszút állni. Attól még lehetnek jó barátok is, ha nem kölcsönös a tetszés. És most figyelj ide! Én jól tudom, hogy azért szoktak a legkomiszabbul csúfolni egy fiút vagy egy lányt, amiért tetszenek egymásnak. Pedig ez nem bűn és nem szégyen! A legszebb emberi érzés. Erre gondolj mindig, ha csúfolnak, és büszkén, önérzetesen ne vegyél tudomást róla. Szamárdítás nem hallik az égbe! És nehogy gyáván megfutamodj! Mennyi szép érzést tesznek tönkre csúfolódással és gyávasággal! Ostoba és gyáva ember az, aki szégyelli a vonzódását, az érzelmeit. Persze a vonzódással is vigyázni kell, legyen tiszta szívű, önérzetes, de ne legyen komikus! Érted?

– Értem. Komikus, mikor folyton egymást lesik vagy féltékenyek, vagy az egyik csúfot űz a másiktól. Láttam elég ilyen esetet.

– És ha sikerünk van, ne hengegjünk! Se a fiúk, se a lányok. Az előbb arra céloztunk, hogy mi az illem magasiskolája. Nos, én azt hiszem, hogy két ember vonzódása, kapcsolata az illem magasiskolája. Ilyenkor a legőszintébb, a legérzékenyebb az ember. Ilyenkor a legtanulékonyabb is. Hogy mit tanulhat?

- Lelki finomságot!
- És tapintatot!
- Udvariasságot!
- És önérzetet!

Úgy szavaltunk, mint két sokat próbált illemtanár. Lelkesen mosolyogtunk egymásra. Nagyon elégedettek voltunk egymással, s mivel most végeztünk el egy illemtanfolyamot, itt a padon, udvariisan meg is mondtuk. Jóska kezdte, mert neki gyorsabban vágott az esze.

- Nagyon örülök, hogy megismerkedtünk!
- Részemről a szerencse!

Mikor Jóska elment, elégedetten dőltem hátra a padon. Mégis volt értelme az illemtanfolyamról beszélni! Szerzett nekem egy barátot. És én a barátság nál nem ismerek nagyobb kincset!

Forrás: Digitális Irodalmi Akadémia